

HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENTET
Postboks 8011 Dep
0030 OSLO

Deres referanse
25/3034

Vår referanse
25/05596-2

Dato
23.03.2026

Høringsuttalelse - forslag til ny lov om helsemessig og sosial beredskap (helseberedskapsloven)

1. Innledning

Datatilsynet viser til brev av 8. oktober 2025, hvor vi har fått oversendt på høring forslag til ny helseberedskapslov.

Under følger vår høringsuttalelse. Datatilsynet har kun vurdert de delene av forslaget som kan ha tydelige personvernkonsekvenser. Dersom dere ønsker våre innspill til andre deler av høringen enn de vi har kommentert, må dere gjerne kontakte oss.

2. Overordnede merknader

Forslaget til ny helseberedskapslov skal sikre effektiv krisehåndtering og ivareta befolkningens liv og helse ved kriser, katastrofer og krig. I slike situasjoner må retten til nødvendige helse- og omsorgstjenester avveies mot andre grunnleggende rettigheter.

Etter vår vurdering innebærer lovforslaget en svekkelse av individets personvern, gjennom omfattende innsamling av opplysninger, uten samtykke, samt utvidet registerbruk uten etisk kontroll i REK og med potensielt lang lagringstid.

Det er velkjent at personvernet svekkes i kriser, selv om det nettopp i krisesituasjoner er særlig viktig å ivareta individenes grunnleggende rettigheter – også retten til personvern. Samtidig anerkjenner vi at departementet i høringsnotatet løfter personvern som et sentralt hensyn og legger opp til at det må gjennomføres forholdsmessighetsvurderinger. I praksis vil slike vurderinger måtte gjøres av dataansvarlige midt i en beredskapssituasjon, der tid og kapasitet er begrenset. Dette øker risikoen for at personvernet ikke blir tilstrekkelig ivarett når beslutningene tas.

For å sikre at personvernet faktisk beskyttes i krisesituasjoner, er det avgjørende at personvernfarene vurderes inngår som en integrert del av beredskapsøvelser. Dette

omfatter øving på nødvendighetsvurderinger, dataminimering, formålsbegrensning og vurdering av konsekvenser for den enkeltes rettigheter.

Det er også viktig at personvernet ivaretas når departementet fastsetter forskrifter med hjemmel i den foreslåtte § 8-5 andre ledd. Bestemmelsen gir vide fullmakter for hvordan behandling av personopplysninger skal skje og vil ramme inn databehandlingen. Personvernkonsekvenser må derfor vurderes grundig i forskriftsarbeidet, og krav til nødvendighet, forholdsmessighet og dataminimering må ligge fast. Dette bør også inngå i beredskapsøvelser, slik at både myndigheter og virksomheter er forberedt på å gjøre gode og rettssikre vurderinger når situasjonen krever det.

3. Datatilsynets kommentarer

3.1. Til § 2-4 Beredkapsregistre

Forslagets § 2-4 gir hjemmel til å opprette registre med personopplysninger for nærmere angitte beredkapsformål. Bestemmelsens andre ledd pålegger den dataansvarlige å informere departementet før et register etableres. Dette er et viktig tiltak for å sikre koordinering mellom etatene og forhindre unødvendig duplisering av beredkapsregistre. Ordningen bidrar samtidig til å gjennomføre dataminimeringsprinsippet ved at behovet for nye registre vurderes opp mot eksisterende løsninger.

For at denne mekanismen skal fungere etter hensikten, er det avgjørende at rapporteringsplikten rammes inn på en måte som sikrer at departementet faktisk får en fullstendig og oppdatert oversikt over alle beredkapsregistre. En slik oversikt er nødvendig både for å ivareta personvernprinsippene og for å sikre en effektiv og samordnet beredskap. Opplysningene som departementet mottar etter andre ledd bør omfatte opplysningene som omtales i fjerde ledd. På den måten vil departementet lettere kunne ivareta den kontrollerende rollen som påhviler departementet etter andre ledd. Departementet vil også kunne veilede om registre med sammenfallende formål slik at det kan gis tilgang til data, jf. forslaget femte ledd og personvernforordningen artikkel 5 nr. 1 bokstav b.

Det er positivt at lovforslaget plasserer dataansvaret tydelig og viser til helseregisterloven § 6. Vi er enig i departementets vurdering av at kun myndighetsorganer som har en rolle knyttet til helseberedskap skal gis mulighet til å opprette beredkapsregistre etter helseberedskapsloven og at det er hensiktsmessig at Direktoratet for medisinske produkter inntas blant dem.

Etter lagringsbegrensingsprinsippet skal personopplysninger bare lagres så lenge det er nødvendig for formålet, jf. personvernforordningen artikkel 5 nr. 1 bokstav e. Etter forslaget til § 2-4 skal opplysninger som behandles i medhold av bestemmelsen som hovedregel slettes «når hendelsen er avklart og evaluert». Dette er en viktig hovedregel som bidrar til å begrense unødvendig lagring av sensitive helseopplysninger.

Bestemmelsens siste ledd åpner likevel for at departementet kan fastsette forskrift som gir adgang til lengre lagringstid, forutsatt at «samfunnets interesse i den videre behandlingen klart overstiger ulempene som kan påføres den enkelte». Dette er et strengt vilkår, men det fremgår ikke hvilke kriterier som skal inngå i vurderingen av om vilkåret er oppfylt. For å sikre

forutsigbarhet, etterprøvbarehet og en enhetlig praksis, mener vi at departementet i lov eller forarbeider bør forhåndsvekte og tydeliggjøre hvilke hensyn som skal inngå i vurderingen av om lagringstiden kan utvides.

Departementet skriver i punkt 15.4.3. at forslaget om beredskapsregistre kun er presiseringer av gjeldende rett og ikke vil medføre større personvernkonsekvenser enn i dag. Uten en klar forståelse av hvilke personvernrisikoer som allerede finnes i den gjeldende loven, blir det vanskelig å fastslå om det nye forslaget faktisk reduserer, opprettholder eller forverrer disse risikoene. Historisk sett kan grunnleggende menneskerettigheter, deriblant retten til privatliv og databeskyttelse, bli satt under press når et samfunn står overfor en krise og der tidspres er stort og situasjonen uoversiktlig. Med lovforslaget overlates personvernkonsekvensvurderingene til de dataansvarlige, i det som altså kan være en uoversiktlig og tidspreset situasjon, der noen hensyn kan overskygge mer grunnleggende hensyn og rettigheter. Dermed øker sannsynligheten for at tiltakene blir overdrevent inngripende i akutte krisesituasjoner eller at nødvendige sikkerhetstiltak blir glemt. Det er derfor viktig at personvern vurderinger, også inntas i beredskapsplaner og at dette øves på når departementet iverksetter beredskapsøvelser etter lovforslagets § 2-4 første ledd nr. 5.

3.2. Til § 7-1 Adgang til å fastsette forskrifter som fraviker gjeldende lovgivning

Forslaget til ny § 7-1 setter en tydelig og høy terskel for å fastsette midlertidige forskrifter. Departementet fremhever at det neppe vil være mulig å utvikle et regelverk som uttømmende kan dekke enhver helsekrise og dennes konsekvenser og at situasjonsbestemte vurderinger og reguleringer derfor er nødvendig. Regelverket må derfor være tilstrekkelig fleksibelt. Derogasjonsforskrifter skal bare benyttes i ekstraordinære situasjoner.

Det er positivt at bestemmelsen tydelig legger opp til gjennomføring av nødvendighetsvurderinger og at forholdsmessighetsvurderingen fremgår av § 7-2.

3.3. Til § 7-2 Krav om forholdsmessighet ved fastsettelse av forskrift

I lovforslagets § 7-2 fremheves det at forskrifter fastsatt etter lovforslagets § 7-2 skal være forholdsmessig. I vurderingen skal barnets beste vurderes særskilt, i tillegg til «andre samfunnsmessige konsekvenser». Det er forståelig at barnets situasjon løftes frem, særlig i lys av erfaringene fra pandemien. Samtidig gir verken lovteksten eller høringsnotatet en tilstrekkelig veiledning om hva barnets beste konkret skal avveies mot, hva som ligger i de «samfunnsmessige konsekvensene» eller hvordan denne avveiningen skal foretas i praksis.

Erfaring viser at menneskerettigheter, herunder personvern, ofte blir særlig utsatt i kriser. Selv om bestemmelsen i foreslåtte § 7-1 ikke synes å innebære direkte inngrep i personvernrettighetene, kan den likevel få praktiske konsekvenser. Omdisponering av personell og redusert kapasitet i en beredskapssituasjon kan føre til svekket etterlevelse av personvernrettigheter i helselovgivningen.

Det er flere personvernutfordringer som oppstår i krisesituasjoner og som det er viktig å være bevisst på. Det er en reell risiko for økt og raskere datadeling mellom aktører, ofte uten de vanlige kontrollmekanismene og dokumentasjonskravene. Når situasjonen haster, kan

terskelen for å dele opplysninger senkes, noe som kan svekke taushetsplikten og øke risikoen for misbruk eller utilsiktet spredning av personopplysninger. Pressede situasjoner kan også føre til mindre grundig dokumentasjon, svakere sporbarhet og redusert transparens for pasienter dersom personvernbestemmelser i helselovgivningen berøres. Det kan etableres større og mer omfattende registre enn det som er nødvendig, og midlertidige registre kan bli stående lenger enn forutsatt. Pasienter kan i praksis miste reell kontroll over egne opplysninger i kriser, og lavere sikkerhetsnivå eller svakere internkontroll kan øke risikoen for avvik.

Disse forholdene understreker behovet for tydelige rammer og klare vurderingskriterier, slik at personvern og informasjonssikkerhet ivaretas også når tjenestene er under press. Det bør derfor vurderes om dette kan presiseres, for eksempel gjennom eksempler på relevante samfunnsmessige hensyn og hvordan avveiningen etter § 7-2 skal gjennomføres.

3.4. Til § 7-3 om derogasjonsforskrifter

Når det gjelder spørsmålet i § 7-3 om hvorvidt det bør fremgå direkte av lovteksten at derogasjonsforskrifter bare kan begrense rettigheter innenfor rammene av Grunnloven og menneskerettighetene, er dette etter vår vurdering allerede klart gjennom alminnelige rettskildesprinsipper. Trinnhøydeprinsippet og presumsjonsprinsippet innebærer uansett at forskrifter ikke kan fravike overordnet rett. Det kan derfor være tilstrekkelig at dette presiseres i forarbeidene. Samtidig kan det ha pedagogisk verdi å innta en uttrykkelig henvisning i lovteksten, dersom lovgiver mener dette vil gi større klarhet for dem som skal anvende bestemmelsen i en beredskapssituasjon. Vi mener departementet selv bør vurdere hvilken løsning som best ivaretar behovet for tydelighet og praktisk anvendbarhet.

3.5. Til § 8-5 Behandling av personopplysninger

Bestemmelsen er ny i helseberedskapsloven. Lovforslaget inneholder flere hjemler for tiltak som forutsetter behandling av personopplysninger. I høringsnotatet presiseres det at formålet med ny § 8-5 er å tydeliggjøre adgangen til å behandle personopplysninger – herunder særlige kategorier personopplysninger samt opplysninger om straffedommer og lovovertridelser – når dette er nødvendig for formålet. Vi mener at § 8-5 alene ikke fungerer som et supplerende rettsgrunnlag for behandling av personopplysninger etter personvernforordningen artikkel 6 og artikkel 9, men må ses i sammenheng med hjemlene som nødvendiggjør behandlingen av personopplysningene for registrenes formål, f.eks. i § 2-4, § 3-2, § 4-2 og § 6-2. Bestemmelsen i § 8-5 første ledd fremstår som et hensiktsmessig og pedagogisk grep som klargjør rammene for slik behandling.

Bestemmelsen i § 8-5 andre ledd gir rammer for hvordan behandling av personopplysninger kan reguleres i forskrift. Vi støtter at dette tydeliggjøres på et overordnet nivå. I en helseberedskapssituasjon er det særlig behov for klare og forutsigbare rammer. Selv om personvernregelverket gjelder fullt ut også i beredskap, fungerer bestemmelsen som en viktig påminnelse om at personvern hensyn skal ivaretas også når situasjonen er ekstraordinær.

4. Avsluttende merknader

Dersom noe er uklart, eller dere ønsker våre synspunkter utdypet, kan dere ta kontakt med Datatilsynet.

Med vennlig hilsen

Camilla Nervik
seksjonssjef

Hilde Cecilie Schultz
juridisk seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen håndskrevne signaturer

Kopi til: DIGITALISERINGS- OG FORVALTNINGSDEPARTEMENTET (DFD)